

шансів, що творчі можливості учнів та естетичні почуття не згаснуть, а будуть розвиватися та застосовуватися у різних сферах діяльності.

Література

1. Алісійчук О.С. Морально-естетичне виховання молодших школярів / О. С. Алісійчук. – К.: Академія, 2001. – 160 с.
2. Вацьо М. В. Формування естетичних почуттів учнів засобами українського музичного мистецтва / М.В. Вацьо // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : Збірник матеріалів науково-практичної конференції. – Вінниця: ВДПУ, 2016. – С.22-28
3. Комарівська Н. Комплексне використання мистецтв як умова естетичного розвитку молодших школярів на уроках літературного читання / Н. Комарівська // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : Збірник матеріалів науково-практичної конференції. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – Вип. 4. – С. 274-277
4. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / [за ред. Л. Масол]. // Шкільний світ. – 2002. – № 9. – С.1-15
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
6. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. Ставлення до краси в природі і суспільстві / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5 т. – Т. 2. – Київ : Радянська школа, 1976. – С. 149-418

Я. Піхоцька
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, ст. викладач О.А.Шикирінська

ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАЦОНАЛЬНО-ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми. Проблема формування національно-художньої культури підрастаючого покоління в сучасних умовах духовного та культурного відродження українського народу набуває особливого значення як одного з пріоритетних напрямків оновлення системи освіти України. Реформування національної системи освіти у державі, яка прагне зберегти свій менталітет, ідеали та цінності самобутньої національної культури, передбачає формування у дітей молодшого шкільного віку національно-художньої культури як важливої складової їхньої загальної культури. У Законі України „Про освіту”, Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті та ін.

наголошується на важливості створення духовного та інтелектуального потенціалу нації, розвитку культури, збереженні й примноженні культурної спадщини, формуванні творчої особистості в сучасному суспільстві.

Аналіз попередніх досліджень. У психолого-педагогічній літературі підкреслюється важливість та актуальність проблеми формування загальної культури особистості (Г. Дегтярьова, Т. Іванова, Л. Кондрацька, Л. Руденко, О. Шевнюк та ін.); висвітлюються питання розвитку творчого потенціалу засобами мистецтва (Н. Мартинович). В працях Л. Масол, І. Мартинюк, Н. Миропольської, О. Рудницької, О. Семашка, М. Стельмаховича та ін. розкрито особливості поняття «національна художня культура». Дослідники наголошують на важливості використання декоративної символіки, творів декоративного та образотворчого мистецтва як засобу навчання в освітньому процесі школи (В. Бутенко, В. Деміденко, В. Мусієнко, О. Опалюк, В. Тищенко та ін.); розкривають художньо-графічні, етноісторичні й соціокультурні аспекти знакової та символічної системи у творах декоративного мистецтва (Є. Антонович, А. Бойко, А. Гурська, Н. Дідик, М. Дмитренко, Р. Захарчук-Чугай, О. Красовська, Т. Коваленко, А. Кульчицька, Г. Стельмащук та ін.). Більшість досліджень присвячено проблемам формування загальної та національно-художньої культури особистості загалом, засобам мистецтва та національних традицій, зокрема, що переважно стосуються дітей молодшого віку.

Мета статті: охарактеризувати сутність національно-художньої культури та окреслити особливості її формування в молодшому шкільному віці.

Виклад основного матеріалу. Поняття «культура» (з лат. *culture* – оброблення, виховання, розвиток) означає «сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених усіма видами перетворювальної діяльності людини й суспільства» [4, с. 140], що відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності.

Національна культура є «синтезом цінностей, створених різними соціальними групами людей і класами цього суспільства та сукупністю притаманних представникам певної нації ціннісно насичених форм і виявів життя» [3, с. 17, 314]. На думку О. Рудницької, «розуміння національної культури в органічному зв'язку з всесвітньою культурою розкриває прогресивність культурного розвитку, можливість діалогу з іншими культурами, шляхи інтеграції у світовий простір, усвідомлення національного в глибинах людського життя і загальнолюдського як індивідуального й особистісного» [5, с. 12].

Українська культура – це духовна й матеріальна культура цієї нації, артефакти й цінності, які формуються за законами, характерними певній спільноті впродовж її історичного становлення в результаті різних видів діяльності та під впливом національного темпераменту, характеру й менталітету цієї нації (М. Кордон, М. Гончаренко, М. Закович та ін.).

Художня культура – це «культура створення, розповсюдження, пропаганди, сприймання, розуміння мистецтва, насолоди мистецтвом, нарешті, культура естетичного виховання» [2, с. 5]. Художня культура охоплює сферу мистецтва й художньої діяльності (художні твори, процес їх створення, поширення, усвідомлення й використання). Мистецтво як змістовне ядро художньої культури є одним з найважливіших механізмів пізнання феномену людини й оточуючого світу (М. Кордон та ін.), акумуляції цього знання й соціального досвіду людей, актуалізації цих цінностей шляхом опредмечування їх у художніх образах, що стосується й засобів декоративної символіки.

Національно-художня культура – це сукупний результат продуктивної художньої діяльності нації (національне мистецтво; художні елементи матеріального й соціального середовища; науки, що вивчають художню культуру). Вона має значну кількість форм з притаманними цій культурі особливостями. Крім цього, це різноманітна діяльність не тільки у створенні, а й поширенні та пропаганді творів мистецтва, які мають національну художню цінність. Національно-художня культура завжди самобутня, має власний зміст і форму, є продуктом творчого генія цього народу і несе в собі відбиток його історичної долі та національних особливостей.

Аспектами національно-художньої культури як явища є гносеологічний (національна художня культура виступає як сукупність досягнутих у процесі освоєння світу матеріальних і духовних національних художніх цінностей), нормативний (виступає як система, яка регулює художні відносини в суспільстві, нації), генетичний (постає як художній продукт нації), аксіологічний (виступає як система національно-художніх цінностей), виховний (виступає як система виховних впливів у суспільстві), соціологічний (виражає діяльність конкретного соціального об'єкта – нації, класу, людини та суспільства або розвиток мистецтва) та інші.

Складниками національно-художньої культури як системи є:

- *зміст* художньої культури (відбиває історичну долю народу; інтегрує соціальні цінності; сприяє діалогу культур);
- *функції* художньої культури (адаптивна; комунікативна; соціалізації (соціально-регулятивна); творчо-утворювальна; оцінювальна);
- *завдання* художньої культури (духовний розвиток особистості; збагачення діяльності людини; розповсюдження й пропаганда національної художньої культури; здобуття цілісного конкретно-почуттєвого художньо-естетичного досвіду);
- *види* художньої культури [1, с. 16].

Основною умовою залучення народу до своєї національної культури є освіта. Сучасні дослідження в галузі художньо-педагогічної освіти підтверджують традиційну роль мистецтва як засобу виховання, формування національно-художньої культури особистості, значну роль серед яких відіграє декоративна символіка. Вивчаючи засоби декоративної символіки, людина стикається з інтеграцією знань з культурології, мистецтва, історії, релігії, які розкриваються за допомогою образної, наочно-образної форми та загальних

прийомів побудови декоративної символіки мистецтва. Ефективність впливу мистецтва, вважає О. Рудницька, а отже, і засобів декоративної символіки, характеризується рівнем індивідуального усвідомлення духовних цінностей, їх перетворенням у внутрішній світ суб'єкта, ціннісним ставленням до них, що потребує відповідної підготовки до спілкування з художніми творами, засобами декоративної символіки. Такі завдання, вважає вчена, «вирішуються в процесі викладання мистецьких дисциплін, спрямованих на поглиблення естетичної, художньої, культурологічної компетенції учнівської молоді» [5, с. 3]. Формування національно-художньої культури особистості передбачає шанування художніх досягнень інших культур й української зокрема, сприйняття взаємозв'язку та взаємовпливу загальнолюдського та національного компонентів культури, а також потребує обізнаності з усіма видами мистецтва та засобів декоративної символіки в залежності від виду мистецтва, уважного вивчення декоративної символіки як аспекту мистецтва, національної художньої культури, завдяки якому розкриваються та підкреслюються загальні й особливі атрибути національного мистецтва, національної художньої культури, інтеграція знань.

Висновки. Отже, формування національно-художньої культури дітей молодшого шкільного віку передбачає формування в особистості знань про національну художню культуру (понятійно-термінологійний апарат); розуміння мистецтва свого народу, ціннісного ставлення та пізнавального інтересу до нього. Особливості формування художньої культури дітей молодшого шкільного віку полягають у системі педагогічних дій, спрямованих на розвиток емоційно-чуттєвої сфери молодших школярів, формування естетичних поглядів і переконань, залучення учнів до різних видів творчої художньо-естетичної діяльності, адже у мистецтві, художніх творах, декоративних символах у концентрованому вигляді відображено цінності минулого й сучасного, явища довкілля розкриваються у всій динамічності та багатшаровості: від переживань до знання, від передчуття до ідеї, від підсвідомого до свідомого.

Література

1. Богатирьова Г. А. Формування художньої культури майбутніх учителів праці засобами народного мистецтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Галина Андріївна Богатирьова. – Кіровоград, 2007. – 21 с.
2. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: курс лекцій: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Микола Володимирович Кордон. – К.: ЦУЛ, 2002. – 508 с.
3. Культурологія: українська та зарубіжна культура: навч. посіб. / [М.М.Закович, І.А.Зязюн, О.М.Семашко та ін.; за ред М.М.Заковича.]. – К.: Знання, 2004. – 567 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. / Н.Є.Мойсеюк– К.: ВАТ “КДНК”, 2001. – 607 с.
5. Рудницька О. Українське мистецтво у полікультурному просторі: навч. посіб. / ред О.Рудницька. – К.: ЕксОб, 2000. – 208 с.